

*До спеціалізованої вченої ради
ДФ 35.051.155
Львівського національного
університету імені Івана Франка
79000, м. Львів, вул. Університетська, 1*

ВІДГУК
офіційного опонента Забокрицького Ігора Ігоровича
на дисертацію НИКОРАК Ольги Юріївни на тему:
«Конституційна ідентичність як категорія конституційного права»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право

Аналіз дисертаційного дослідження Никорак О.Ю. та тематичних наукових публікацій, дозволяє стверджувати, що дослідниця ретельно вивчила обрану проблематику, яка є відносно новою для конституційного права України. Вона виявила новизну у розглянутих аспектах, сформулювала наукові тези, завдання та висновки, які будуть представлені на захисті. Дослідниця досягнула своїх поставлених цілей, виконавши роботу на високому науковому та методологічному рівнях.

Актуальність теми дисертаційного дослідження.

Виконана Никорак О.Ю. дисертація на здобуття вищої освіти ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» досліджує категорію конституційної ідентичності, яка широко використовується органами конституційної юрисдикції та судом ЄС. Тема має теоретичне та практичне значення, що підкреслюється дисертанткою впродовж усього тексту дослідження. Тема не була самостійним предметом дослідження в роботах монографічного рівня із конституційного права в Україні, що доводить актуальність і нагальність концептуалізації поняття конституційної ідентичності.

Достовірність та наукова новизна положень, викладених у дисертації, підтверджується за допомогою обґрунтованих посилань на наукові праці українських, європейських та американських вчених. Крім того, широка

джерельна база, яка налічує понад 300 джерел, також використана для підтримки аргументів дослідження.

У своєму дисертаційному дослідженні Никорак О.Ю. успішно сформулювала теоретичні положення, зокрема відзначила актуальність теми, чітко визначила мету та завдання, об'єкт і предмет дослідження. Після проведеного аналізу змісту її дисертації відзначається, що поставлені мета та завдання були досягнуті в повному обсязі.

Ступінь обґрунтованості положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукова робота Ольги Никорак є дисертаційним міждисциплінарним дослідженням теми, яка недостатньо вивчена у доктрині українського конституційного права. Висунуті авторські положення, висновки і рекомендації є обґрунтованими, послідовно викладеними, важливими для збагачення понятійно-категоріального апарату науки конституційного права.

В роботі детально розмежовано поняття конституційну ідентичність із суміжними поняттями. Авторка використовує комплекс загальнонаукових та спеціальних галузевих методів наукового пізнання для формулювання коректних та обґрунтованих висновків, які мають свою цінність.

Мета і завдання наукового дослідження сформульовано методологічно правильно. Метою дисертаційної роботи є комплексна конституційно-правова характеристика конституційної ідентичності, якої досягнуто через ретельний аналіз поняття, структури та особливостей конституційної ідентичності.

Достовірність та новизна наукових положень, висновків і рекомендацій насамперед у тому, що дисертація є комплексним дослідженням природи конституційної ідентичності. Доречно виокремити наступні положення, які вивчено вперше, удосконалено та набули подальшого розвитку:

- Прослідковано генезу конституційної ідентичності з родового поняття ідентичності як соціально-психологічної та правової категорії, запропоновано авторське визначення, проаналізовано особливості конституційної ідентичності окремих зарубіжних держав, Європейського Союзу та України;
- Дисертанткою запропонований авторський перелік компонентів конституційної ідентичності: універсальні та національні конституційні цінності; конституційні основи зовнішньої політики; державна (офіційна) мова (мови); релігійна чи секулярна ідентичність; конституційно-правові механізми захисту національної ідентичності; особливості історичного розвитку держави;

- Охарактеризовано конституційну ідентичність України та інших держав через поєднання національних цінностей з євроінтеграційними прагненнями як виразником універсальних цінностей Західної цивілізації;
- Вивчено і окреслено співвідношення конституційної та національної ідентичностей з погляду конституційного права, права Європейського Союзу та філософії права, взаємозв'язок між суб'єктами конституційної ідентичності (структура - народ та агент - громадянин);
- Досліджено поліваріантність конституційної ідентичності як державах, так і у наднаціональних утвореннях;
- Актуалізовано роль універсальних правових цінностей (зокрема основоположної - людської гідності) як компонентів конституційної ідентичності та критерія меж конституційної ідентичності для недопущення зловживання поняттям.

Дисертація Ольги Никорак є першим теоретичним науковим дослідженням з ґрунтовною конституційною-правовою характеристикою конституційної ідентичності з погляду конституційного права України.

Повнота викладу наукових положень та основних результатів дисертації у наукових виданнях. Основні теоретичні висновки та практичні рекомендації, що містяться у дисертації, викладені у 10 наукових публікаціях, з них 3 публікацій у фахових виданнях, одного у зарубіжному виданні, а також у 6 тезах доповідей і повідомлень на конференціях. Дисертація складається із вступу, 3 розділів, що містять 10 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатку. Загальний обсяг дисертації складає 231 сторінка. Список використаних джерел складає 310 найменувань.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Під час аналізу дисертаційного дослідження та наукових публікацій факти порушень академічної доброчесності не виявлено. Наукові висновки сформульовані дисертанткою особисто, використані бібліографічні джерела містять відповідні посилання.

Дискусійні положення дисертаційного дослідження. Віддаючи належне ґрунтовній роботі Ольги Никорак над дисертаційним дослідженням певні положення потребують подальшого доопрацювання чи викликають сумніви, зокрема:

1. Необхідно доопрацювати концептуально-методологічні основи структури конституційної ідентичності. Для цілей дисертаційної роботи структура є

зручною, але з поняття та характеристики предмета дослідження впливає, що розуміння і дискурси щодо конституційної ідентичності є значно ширшими і багатоаспектнішими. Зокрема, дискурси, згадані на сторінці 45-46, очевидно, передбачають різні підходи і до структури. Варто було б розглянути альтернативні бачення у розрізі різних дискурсів – з-поміж іншого і релевантних конституційних положень. Окрім диференційного і інтеграційного вимірів, які видаються достатньо універсальними компонентами для ідентичності як родового поняття, слід розглянути і їх різне змістове наповнення, яке різниться також і в різних державах та Європейському Союзі.

2. Потребує ретельнішого аналізу виокремлення положень та розділів конституцій, де найбільш об'єктивована конституційна ідентичність, зокрема у Конституції України. Частково такі елементи висвітлені у розділі про національні конституційні цінності, однак у наступних публікаціях можна структурувати їх більш чітко. У розділі про структуру, на сторінці 86 згадано лише про преамбулу, варто було б додати відповідні твердження також туди.
3. Необхідно чіткіше розмежувати конституційну ідентичність Європейського Союзу від конституційних ідентичностей Держав-членів, європейської ідентичності тощо.
4. Потребує деталізації розмежування національної та конституційної ідентичності у прикладах держав у підрозділі про поліваріантність конституційної ідентичності.
5. Була б бажаною концептуалізація української конституційної ідентичності, зокрема з використанням історичного методу. Потребують подальших наукових пошуків пріоритетність чи питання балансування окремих елементів української конституційної ідентичності, однак це теж питання часу і динаміки.

Аналіз дисертаційної роботи дозволяє зробити **висновок**, що дослідження НИКОРАК Ольги Юріївни є завершеною науково-дослідною роботою з обґрунтованими теоретичними положеннями, що містять новизну у галузі конституційного права. Дисертація виконана відповідно до засад академічної свободи та свободи творчої діяльності, актуальністю, ступенем новизни, постановкою та способом вирішення поставлених питань, конституційно-правовим, теоретичним та практичним підґрунтям та аргументованістю одержаних результатів відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам до

оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019 р.) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 № 44 (із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022 р. та № 502 від 19.05.2023 р.).

На цій підставі авторка дисертаційного дослідження, НИКОРАК Ольга Юріївна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузь знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук,
доцент, доцент кафедри
теорії права та конституціоналізму
Національного університету
«Львівська політехніка» МОН України

Ігор ЗАБОКРИЦЬКИЙ